

SEC V.	Chemické reakcie a chemické rovnice
SEC V. 8	Typy chemických reakcií. Zrážacie reakcie

Cieľové požiadavky:

Obsahový štandard: Zrážacia reakcia. Málo rozpustná látka, zrazenina. Iónový zápis chemickej reakcie. Súčin rozpustnosti.

Výkonový štandard:

- Vysvetliť pojem málo rozpustná látka a zrazenina.
- Napísať iónový zápis zrážacej reakcie
- Napísať vzťah pre výpočet hodnoty súčinu rozpustnosti.
- Vysvetliť význam hodnoty súčinu rozpustnosti vo vzťahu k rozpustnosti zrazenín a ich vylúčenia z roztoku
- Vymenovať príklady zrážacích reakcií a ich využitia v praxi.
- Prakticky demonštrovať využitie zrážacích reakcií.

Zrážacie reakcie

- reakcie, pri ktorých z reaktantov v roztoku vzniká málo rozpustný produkt (zrazenina)

- rýchle reakcie (nízka E_A)
- vzniká heterogénna sústava (*suspenzia*)
- typ reakcie: podvojná zámena iónov, vylučovacia reakcia, bez zmeny oxidačných čísel
- vznik:
  1. pri rozpúšťaní málo rozpustnej látky vo vode
  2. pri zmiešaní dvoch rozpustných látok

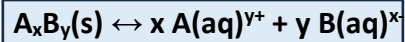
Zrazenina

- jemne kryštalická alebo amorfná tuhá látka (väčšinou typická zafarbením)
- nerozpustná alebo veľmi málo rozpustná vo vode (silné príťažlivé sily odolné voči polárnej vode)

Zápisy zrážacích reakcií:

1. Molekulový zápis
2. Stavový zápis
3. Úplný iónový zápis
4. Neúplný iónový zápis

Rovnováha v zrážacích reakciách

- má dynamický charakter (*koľko iónov sa za jednotku času vylúči z roztoku na povrch zrazeniny, toľko ich prejde do roztoku- nikdy nedôjde k úplnému vyzrážaniu látky*)
- ustálená rovnováha medzi tuhou nedisociovanou soľou a nasýteným roztokom (*hydratovanými iónmi, ktorých koncentrácia sa nemení*)

- Posun rovnováhy na stranu málo rozpustného produktu

Súčin rozpustnosti (K_s)

$$K_s(A_xB_y) = [A^{y+}]^x \cdot [B^{x-}]^y$$

- rovnovážna konštanta zrážacej reakcie
- súčin koncentrácií hydratovaných iónov v nasýtenom roztoku umocnených ich stechiometrickými koeficientami
- kvantitatívne charakterizuje rovnováhu medzi zrazeninou a jej voľnými iónmi v nasýtenom roztoku
- nepriamo vyjadruje rozpustnosť málo rozpustnej látky pri rôznych podmienkach
.....čím nižšia hodnota K_s , tým je:
  1. látka ťažšie rozpustná
  2. zrazenina stálejšia
  3. menšia koncentrácia iónov v roztoku
- ak súčin koncentrácií iónov v roztoku väčší ako K_s pri danej teplote- vznik zrazeniny
- bezrozmerné číslo, závisí od teploty (*pri danej teplote konštantná*)- hodnota udávaná v chemických tabuľkách

Rozpustnosť

- vlastnosť látky
- hmotnosť látky, ktorá sa pri danej teplote rozpustí , pričom vznikne nasýtený roztok (*koľko gramov látky sa rozpustí v 100g/ 1dm³ rozpúšťadla*)
- možno vyjadriť graficky (*krivka rozpustnosti*) alebo v tabuľkách

- látka sa rozpúšťa v roztoku iba do hodnoty súčinu rozpustnosti (ak súčin koncentrácií iónov v roztoku väčší ako K_s pri danej teplote- vznik zrazeniny)
- ak sa do roztoku soli pridá látka so spoločným iónom, zníži sa rozpustnosť soli

Rozpustnosť niektorých látok		
anión	rozpustné vo vode	nerozpustné
NO_3^-	všetky rozpustné	-
Cl^-	zvyšok rozpustné	AgCl (biela), Hg_2Cl_2 , PbCl_2 AgBr (bieložltá), AgI (žltá), PbI_2 (kanárikovožltá)
SO_4^{2-}	zvyšok rozpustné	CaSO_4 , SrSO_4 , BaSO_4 , HgSO_4 , Hg_2SO_4 , PbSO_4 , Ag_2SO_4 (biele zrazeniny)
OH^-	hydroxidy alkalických kovov, $\text{Sr}(\text{OH})_2$, $\text{Ba}(\text{OH})_2$, $\text{Ca}(\text{OH})_2$ - čiastočne	zvyšok nerozpustné
CO_3^{2-}	uhličitaný alkalických kovov a NH_4^+	zvyšok nerozpustné (svetlejšie zrazeniny)
S^{2-}	sulfidy alkalických kovov, zemín a NH_4^+	zvyšok nerozpustné (tmavé zrazeniny)
PO_4^{3-}	fosforečnany alkalických kovov a NH_4^+	väčšina
CrO_4^{2-}	chrómamy alkalických kovov a NH_4^+	ZnCrO_4 , BaCrO_4 - žlté

- Na^+ , K^+ a NH_4^+ a NO_3^- soli vždy rozpustné !!!!!
- Hydrogénsoli rozpustnejšie ako soli

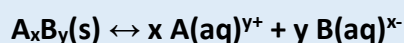
Krivka rozpustnosti

- grafické znázornenie rozpustnosti látky v danom rozpúšťadle

Faktory ovplyvňujúce rozpustnosť

1. **Vlastnosť rozpúšťanej látky** (čím pevnejšie väzby viažuce ióny v kryštáloch, tým menšia rozpustnosť)
  - Málo rozpustné soli – ak koncentrácia nasýteného roztoku vo vode je $\leq 0,1 \text{ mol/dm}^3$ (0,1g na 100g vody)
2. **Vlastnosť rozpúšťadla** (polárne, nepolárne)
3. **Teplota**
  - a. Rozpustnosť sa zväčšuje: cukor vo vode
  - b. Rozpustnosť sa mení veľmi málo: soľ vo vode
  - c. Rozpustnosť sa znižuje: hydroxid vápenatý, kyslík vo vode
4. **Tlak** (ak rozpustenou látkou je plyn)

Ak A_xB_y úplne disociovaná platí:

potom:

$$K_s(\text{A}_x\text{B}_y) = [\text{A}^{y+}]^x \cdot [\text{B}^{x-}]^y$$

Ak $K_s(\text{A}_x\text{B}_y) = (xc)^x \cdot (yc)^y$ tak potom

$$c = \sqrt[x+y]{\frac{K_s}{x^x \cdot y^y}}$$

Zrážacie reakcie v praxi

- **príprava a výroba zlúčenín**
- **analytická chémia**
  1. kvalitatívny dôkaz – dôkaz iónov v pitnej vode, slinách, moči, CO₂
  2. kvantitatívne stanovenie iónov- argentometria, vážková analýza
- **medicína-** BaSO₄ kontrastná látka pri röntgenovaní
- **úprava vody** v bazénoch, vodárňach vložkovaním
- **krasové procesy**
- **fotografický priemysel-** v minulosti na vyvolanie obrazu v čiernobielej fotografii (*halogenidy striebra*)
- **Odstránenie prechodnej tvrdosti vody**